

УДК 378.011.3-051:373.2]:33

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.34.318054](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.34.318054)

НАТАЛІЯ КОВАЛЕВСЬКА

ORCID: 0000-0003-1149-4109

ЛІЛІЯ ЗІМАКОВА

ORCID: 0000-0001-8066-5181

АНЖЕЛА ПАСІЧНІЧЕНКО

ORCID: 0000-0002-5500-0070

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано необхідність формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Автори здійснили ретельний аналіз компонентів освітньо-професійної програми Дошкільна освіта. Висвітлено зміст, форми і методи професійної підготовки, зокрема, формування підприємницької компетентності під час навчання студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 Дошкільна освіта. Обґрунтовано важливість формування підприємницької компетентності як необхідної здатності сучасного педагога.

***Ключові слова:** професійна компетентність, підприємницька компетентність, вихователь дітей дошкільного віку, компонент освітньої програми, професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та вказівка на її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нова філософія освіти, викликана зміною вектору розвитку суспільства, необхідністю реформування системи освіти в Україні, на ключові позиції висуває необхідність формування у майбутніх педагогів ряду компетентностей, необхідних для успішної діяльності. Формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку пов'язують з необхідністю підготовки конкурентоспроможних фахівців, які здатні оперативна і творчо реагувати на професійні виклики, ініціювати реалізацію сучасних підходів і технологій у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку.

Аналіз найвагоміших публікацій, у яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми й на які спирається автор. Питанням сутності і дефіціювання підприємницької компетентності займалися Р.Пріма, Т.Боритнюк, В.Бондар. Підприємницьку компетентність як рівноцінну компетентності фінансової грамотності та підприємливості розглядали Ю.Білова, О.Пометун, М.Рудь, Г.Назаренко, Г.Ковтун. Зарубіжний досвід з питань формування підприємницької компетентності вивчали С.Прищеп, В.Сліпненко.

С.Лупаренко, В.Майковська, О.Проценко, М.Стельников, розглядали зміст, форми і методи розвитку підприємницької компетентності у майбутніх фахівців в Україні. На важливості формування підприємницької компетентності у підготовці майбутніх педагогів наголошували Н.Кінах, О.Мартиненко, Т.Захарова.

Вирішення досі не вирішених аспектів наукової проблеми, яким і присвячено цю статтю. Водночас виявлено, що не проведено фундаментальних досліджень про важливість формування даної компетентності у професійній підготовці вихователя дітей дошкільного віку. Відсутні дослідження з висвітлення змісту, форм та методів формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів-вихователів.

Мета статті здійснити теоретично-практичний аналіз проблеми формування підприємницької компетентності, зокрема, у студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Члени науково-методичної комісії, призначені наказом Міністерства освіти і науки України, фахівці, додатково залучені до розробки стандартів, експерти з галузі дошкільної освіти тривалий час переосмислювали підходи та зміст підготовки майбутніх дошкільних педагогів на сучасному етапі. Новий Стандарт було розглянуто Федерацією роботодавців України та погоджено Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти і в листопаді 2019 року та введено в дію.

На вимогу часу, гарант та члени робочої групи з створення освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» з підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти Полтавського національного педагогічного університету створили нові програми підготовки фахівців (*Освітньо-*

професійна програма «Дошкільна освіта»..., 2024). Підготовка конкурентоспроможного фахівця в галузі дошкільної освіти, здатного до організації навчання та виховання дітей раннього та дошкільного віку, який володіє інноваційними технологіями педагогічного супроводу вихованців та забезпечує єдність виховних впливів закладів дошкільної освіти і сім'ї – визначено метою освітньо-професійної програми. Підготовка фахівців галузі дошкільної освіти передбачає багатовекторність та сприяє формуванню цілого віяла професійних компетентностей.

Підприємницька компетентність вихователів дітей дошкільного віку включає не лише аспекти економічних знань, а й навички організації, творчості, гнучкості мислення, здатності до самостійного прийняття рішень та вміння ініціювати нові освітні проекти. Вихователь із підприємницькою компетентністю здатен організувати навчальний процес таким чином, щоб залучити ресурси, створити мотиваційне середовище для дітей та реалізувати освітні інновації.

Формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів потребує комплексного підходу, який включає ряд заходів, серед яких: зміни в освітньо-професійних програмах, навчальних планах, які передбачають введення дисциплін, пов'язаних із підприємництвом, економікою та менеджментом; створення умов для практико-орієнтованого навчання, зокрема, організація тренінгів, ділових ігор, проектної діяльності, що імітує реальні ситуації в професійній діяльності; партнерство з роботодавцями: співпраця закладів освіти з дошкільними установами, підприємствами та громадськими організаціями для забезпечення стажувань, обміну досвідом та розширення практичних знань студентів; розвиток м'яких навичок. Серед яких, комунікативні здібності, креативність, стресостійкість та лідерські якості.

Відзначимо, що на першому освітньому рівні «бакалавр» серед вибірових компонентів ОП, спрямованих на формування у майбутніх педагогів підприємницької компетентності, студентам пропонується обов'язкова навчальна дисципліна «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності». Опанування дисципліни передбачає навантаження 90 годин, що відповідає 3 кредитам та завершується заліком (таблиця 1)

Таблиця 1

Опис навчальної дисципліни

«Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності»

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Обов'язкова	
	Рік підготовки:	
	2-й	2-й
Загальна кількість годин –90	Семестр	
	3-й	3-й
Кількість змістових модулів (за умов поділу) – 3	Лекції	
	24 год	6 год
	Практичні заняття	
	24 год	6 год
	Самостійна робота	
	72 год.	108 год.
	Вид підсумкового контролю: залік	

ОК 23 «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності» має на меті формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної, що сприятиме реалізації їх особистісних ресурсів у педагогічній підприємницькій діяльності.

У силабусі (Ковалевська, 2024b) та робочій програмі навчальної дисципліни (Ковалевська, 2024a) передбачено програмові результати навчання:

1. Демонструвати підприємницькі якості: готовність організовувати освітні послуги, створювати освітні продукти та товари; розуміння структури ринку освітніх послуг, його тенденцій, цін на ринку освітніх послуг.

2. Демонструвати знання науково-педагогічних засад організації дошкільної освіти в комунальних, державних, приватних закладах, дитячих клубах, центрах раннього розвитку, в умовах сім'ї тощо.

3. Володіти знаннями про альтернативні види освіти (формальної, неформальної та інформальної) та

індивідуальний підхід в освітньому процесі.

4. Планувати, організовувати освітній процес в закладах різного типу власності, домашніх умовах.

5. Добиращи ефективні форми, методи, прийоми, засоби організації освітнього та розвивального процесу в закладах дошкільної освіти, умовах сім'ї та за її межами.

Політика вивчення курсу передбачає активну участь студентів під час обговорення питань винесених на теоретичне обговорення, вчасно виконані (відповідно до розкладу занять) практичні завдання та завдання для самостійної роботи, відсутність пропусків та запізнь – є необхідним мінімумом для допуску до підсумкового контролю.

Структурою навчального курсу «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності», яка розкрита у робочій програмі передбачено такі змістові модулі: «Теоретичні засади організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності», «Практичні аспекти організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності» (Ковалевська, 2024а, с. 4-5).

Так, опановуючи зміст першого модуля, студенти ознайомлюються з підприємництвом як суспільно-економічним феноменом. Майбутні вихователі розглядають питання виникнення та еволюції підприємництва, визначають його сутність і функції, характеризують умови і принципи підприємницької діяльності. Важливим аспектом оволодіння змістом першого модуля є ознайомлення з правовим забезпеченням розвитку підприємництва в Україні. На особливу увагу заслуговує питання, яке висвітлює переваги та недоліки володіння малим бізнесом та перспективи організації малого бізнесу в освітній сфері. Цікавість студентів викликає лекція, на якій розглядаються правові аспекти набуття статусу підприємця в сучасних умовах. Лектор дає загальну характеристику підприємницької діяльності. Гострі дискусії вирують в аудиторії під час висвітлення особливостей організації приватного підприємства в сучасних умовах та можливостей організації індивідуальної педагогічної діяльності. Характеризуючи дошкільну освіту в приватному секторі економіки України, викладач торкається питань відкриття приватного дошкільного закладу, центру розвитку дитини дошкільного віку та особливостей їх функціонування, оформлення документів. Актуальним залишається питання формування клієнтури закладу дошкільної освіти, освітніх пропозицій.

Лекції другого змістового модуля доводять необхідність мати чітке уявлення про індивідуальну стратегію розвитку, професійну підготовку домашніх вихователів / гувернерів, вимоги до них та особливості працевлаштування. Бакалаври ознайомлюються з роллю та місцем домашнього вихователя / гувернера в реалізації технологій навчання, виховання та розвитку дитини раннього та дошкільного віку. Індивідуальна робота домашнього (сімейного) вихователя / гувернера / няні з підготовки дошкільника до навчання у школі займає ключову роль, окреслюючи сутність поняття «готовність дитини до школи», необхідність підготовки до надання психолого-педагогічної допомоги сім'ї дошкільника у підготовці до шкільного навчання викладач розкриває тонкощі роботи в умовах сім'ї. Для повноти усвідомлення тем другого модуля пропонуються питання, які висвітлюють особливості роботи сімейного педагога у сім'ї, центрі розвитку, з дітьми молодшого шкільного віку. Майбутніх педагогів, які в майбутньому здійснюватимуть приватну діяльність, знайомлять з видами навчальних ускладнень молодших школярів та роллю сімейного педагога у їх усуненні. Особливості роботи домашнього вихователя / гувернера / няні з обдарованими дітьми та дітьми з особливими потребами є гостроактуальними в сучасних умовах. Важливою темою навчального курсу є «Роль домашнього (сімейного) вихователя / гувернера / няні в організації дозвілля», під час розгляду якої слухачі ознайомлюються з формами та методами організації дозвілля дитини методикою організації різних форм дозвілля.

Класична структура практичного заняття (вступна частина викладача, відповіді та уточнюючі запитання студентів, перевірка/виконання практичних завдань та підсумок викладача) є достатньо ефективною для активізації, закріплення та засвоєння теоретичних знань. Практичне заняття успішно забезпечує формування необхідних спеціальних та загальних професійних компетентностей майбутнього педагога. У сучасному закладі вищої освіти широко використовуються нетрадиційні за формою практичні заняття.

Викладачі відіграють ключову роль у процесі розвитку підприємницької компетентності майбутніх вихователів. Вони мають бути прикладом ініціативності та творчого підходу, використовувати інноваційні методики викладання та заохочувати студентів до активної участі у навчально-практичній діяльності.

Формування у майбутніх вихователів підприємницької компетентності передбачає використання цілого «сузір'я» методів. До кожного практичного заняття добирається той метод, що є найефективнішим. Ефективне викладання навчальної дисципліни «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності» передбачає поєднання традиційних та нетрадиційних форм та методів організації освітньої діяльності.

Опанування освітнього компоненту «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності» передбачає використання електронної бібліотеки, ресурсів навчальної

лабораторії кафедри дошкільної освіти: моделей, наочних посібників, методичних вказівників, інтерактивної дошки, технічних засобів.

Готовність до підприємницької діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ми розглядаємо як сформованість трьох компонентів: когнітивного, операційно-діяльнісного та мотиваційного. Рівні їх сформованості перевірено на практичних заняттях у процесі виконання педагогічних завдань, самостійної роботи студентів, проходження студентами педагогічної практики, при перевірці їх науково-дослідницьких робіт.

Когнітивний компонент передбачає знання основ підприємництва, менеджменту, економіки, а також сучасних методик дошкільного виховання.

Операційно-діяльнісний передбачає сформованість практичних навичок організації освітнього процесу, управління проектами, командну роботу та вирішення конфліктів.

Мотиваційний компонент включає здатність оцінювати власну діяльність, аналізувати досягнення та виявляти способи підвищення ефективності роботи.

З метою дослідження ефективності запропонованого навчального курсу було проведено експериментальне дослідження.

Метою констатувального етапу нашого дослідження було виявлення фактичного рівня сформованості підприємницької компетентності у студентів контрольної та експериментальної груп. Контрольна група була еталоном для визначення ефективності запропонованого навчального курсу на контрольному етапі експериментального дослідження. Результати констатувального експерименту зобразимо у вигляді порівняльної таблиці.

Таблиця 2

Рівень сформованості підприємницької компетентності на констатувальному етапі експерименту

Компонент	Когнітивний компонент		Операційно-діяльнісний компонент		Мотиваційний компонент		Узагальнений показник	Узагальнений показник
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Група								
Рівень (%)								
Низький	13	25	19	15	50	45	27	29
Середній	31	30	25	35	31	40	29	36
Високий	56	45	56	50	19	15	44	35

За результатами констатувального етапу дослідження робимо висновок, що переважна більшість студентів розуміють важливість сформованості підприємницької компетентності; мають інтерес до підприємництва, індивідуальної педагогічної діяльності, однак активність, теоретична підготовка та практичні навички є епізодичними.

Головна мета формуального експерименту – переконатися у тому, що рівень сформованості підприємницької компетентності у майбутніх вихователів зростає, якщо забезпечити педагогічний вплив спрямований на формування основних функціональних компетентностей.

Під час підготовчого формуального етапу дослідно-експериментальної роботи було реалізовано навчальний курс «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності».

На контрольному етапі проведено повторну діагностику. Результати представлені у таблиці 3.

Отримані результати свідчать, що у експериментальній групі збільшилася кількість студентів, що вміють застосовувати набуті теоретичні знання під час виконання завдань на практичних заняттях та завдань, які потребують демонстрації підприємницької компетентності.

Висновки з дослідження та перспективи подальшої розробки цього тематичного напрямку. Формування підприємницької компетентності у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку є важливим завданням, яке вимагає інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Це сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, які зможуть ефективно працювати в умовах змін, впроваджувати інновації у сферу дошкільної освіти та створювати умови для всебічного розвитку дітей.

Розвиток підприємницької компетентності є необхідною умовою підвищення якості дошкільної освіти в Україні, що в свою чергу сприяє загальному прогресу суспільства

Таблиця 3

Рівень сформованості підприємницької компетентності після проведення формувального етапу експерименту

Компонент	Когнітивний компонент		Операційно-діяльнісний компонент		Мотиваційний компонент		Узагальнений показник	Узагальнений показник
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Група осіб								
Рівень (%)								
Низький	24	25	31	15	63	45	37	29
Середній	38	30	25	35	25	40	44	36
Високий	38	45	44	50	12	15	19	35

Список використаних джерел

- Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. (2021). Взято з https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
- Ковалевська, Н. В. (2024а). Навчальна програма «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності». Полтава: ПНПУ.
- Ковалевська, Н. В. (2024б). Силабус навчальної дисципліни «Теорія і методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності». Полтава: ПНПУ.
- Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта». Взято з <https://drive.google.com/file/d/17LRr1Z25PuAjDcUTMerU5nNCiZnLo04/view>
- Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 Дошкільна освіта. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha>

References

- Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia ta porady dlia orhanizatsii osvitnoho protsesu [Basic component of preschool education. New edition and tips for organizing the educational process]. (2021). Retrieved from https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
- Kovalevska, N. V.(2024a). Navchalna prohrama «Teoriia i metodyka orhanizatsii indyvidualnoi pedahohichno-pidpriemnytskoi diialnosti» [Educational program "Theory and methods of organizing individual pedagogical and entrepreneurial activity"]. Poltava: PNPU [in Ukrainian].
- Kovalevska, N. V. (2024b). Syllabus navchalnoi dystsypliny «Teoriia i metodyka orhanizatsii indyvidualnoi pedahohichno-pidpriemnytskoi diialnosti» [Syllabus of the academic discipline "Theory and methods of organizing individual pedagogical and entrepreneurial activity"]. Poltava: PNPU [in Ukrainian].
- Osvitno-profesiina prohrama «Doshkilna osvita» [Educational and professional program "Preschool education"]. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/17LRr1Z25PuAjDcUTMerU5nNCiZnLo04/view> [in Ukrainian].
- Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 01 «Osvita/Pedahohika», spetsialnist 012 Doshkilna osvita [Standard of higher education of Ukraine: first (bachelor) level, field of knowledge 01 "Education/Pedagogy", specialty 012 Preschool education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha> [in Ukrainian].

KOVALEVSKA N., ZIMAKOVA L., PASICHNICHENKO A.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

FORMATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL CHILDREN

The article considers the problem of forming entrepreneurial competence of future teachers of preschool children. The authors analyze the views of domestic and foreign scientists on the theoretical and practical aspects of the formation of

professional general and special competencies of future teachers. Entrepreneurial competence is considered as a necessary ability of a teacher who works in a modern preschool educational institution, competes in the educational market, and provides high-quality educational services.

It is determined that the ability to be creative, to search for bold and innovative ideas, the ability to self-present the results of professional activity, intellectual achievements, work experience in educational institutions, a conscious and responsible attitude to building a career and changing the vector of its direction, the ability to manage one's personal life and establish a reasonable proportional relationship with a career, with cultural events, social projects, the ability to show emotional intelligence, the ability to think critically - general characteristics of entrepreneurial competence, determined by the Professional Standard "Preschool Teacher".

It has been established that entrepreneurial competence is formed not only when studying mandatory components, but also when students master the content of optional components of the educational program.

The components of the educational and professional program "Preschool Education" of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, which is accredited and fully complies with the Higher Education Standard of Ukraine (first (bachelor's) level for the specialty 0112 Preschool Education).

Key words: *professional competence, entrepreneurial competence, preschool teacher, educational program component, professional training of future preschool teachers.*

Стаття надійшла до редакції 29.08.2024 р.

УДК 378.04:005.95+378.147.091.39:004

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.34.318055](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.34.318055)

НАТАЛІЯ КОНОНЕЦ

ORCID: 0000-0002-4384-1198

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ІРИНА БОЯРИНОВА

ORCID: 0000-0002-9228-464X

Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка», м.Глухів

ІННА ІЩЕНКО

ORCID: 0000-0001-9602-3554

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОСВІТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У статті представлено розроблену концептуальну модель формування готовності майбутніх освітніх менеджерів до організаційно-управлінської діяльності в умовах цифровізації, структуру якої складають концептуально-цільовий, змістово-реалізаційний та діагностико-результативний блоки. З'ясовано, що ця модель сприяє реалізації не лише освітньої програми підготовки магістрантів освітньої програми Менеджмент (Управління навчальним закладом), але й системній організації освітнього процесу в університеті в умовах цифрових трансформацій соціуму й освіти.

Ключові слова: *освітній менеджмент, проектний підхід, процесний підхід, ресурсно-орієнтований підхід, стейкхолдерський підхід, модель, готовність, організаційно-управлінська діяльність, майбутній освітній менеджер, цифровізація*

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації освітнього процесу актуальність досліджуваної проблеми обумовлена кількома чинниками. По-перше, професійні функції освітнього менеджера як суб'єкта соціально-педагогічної та організаційно-управлінської діяльності суттєво розширилися. Це